

Öğrencilerin Deprem Sonrası Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Durumları ile Okul Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Değerlendirilmesi

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Tuba TAŞÇI¹, İbrahim Hakkı ERGİN²

1. Öğretmen, Hatay İl Millî Eğitim Müdürlüğü, tugbayartasci@gmail.com. ORCID: 0000-0002-9053-1328

2. Öğretmen, Hatay İl Millî Eğitim Müdürlüğü, ibrahimhakki.ergin@meb.gov.tr. ORCID: 0000-0002-1004-3157

Gönderilme Tarihi: 22.10.2024 Kabul Tarihi: 12.01.2025 Yayımlanma Tarihi: 31.01.2025

Atıf: Taşçı, T., & Ergin, İ. H. (2025). Öğrencilerin deprem sonrası duygusal ve psikolojik iyi oluş durumları ile okul psikolojik danışma hizmetlerinin değerlendirilmesi. *eBilge*, 1(1), 57-71.

DOI: doi.org/10.5281/zenodo.14718395

Öz

Bu çalışmanın amacı, deprem deneyimi yaşamış öğrencilerin iyi olma hallerini, ihtiyaç duydukları psikososyal destekleri ve deprem sonrası uygulanan psikososyal destek hizmetlerini öğretmen görüşleri doğrultusunda incelemektir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, öğrencilere Çocuklar İçin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği, öğretmenlere ise Okul Rehberlik Hizmetleri Ölçeğinin "Psikolojik Danışma Hizmetleri" alt boyutu uygulanmıştır. Çalışmanın evrenini, Türkiye'nin güneyinde yer alan Hatay ili İskenderun ilçesindeki devlet ilkokullarında öğrenim gören 4724 dördüncü sınıf öğrencisi ve bu okullarda görev yapan 787 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise, aynı ilçedeki devlet ilkokullarında öğrenim gören 326 dördüncü sınıf öğrencisi ile bu okullarda görev yapan 148 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Örneklem seçiminde uygun örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin ölçek ifadelerine genel olarak orta düzeyde katılım gösterdikleri ve cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde, öğretmenlerin "Psikolojik Danışma Hizmetleri" alt boyutundaki katılım düzeylerinin de orta seviyede olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin görüşleri cinsiyet, mesleki kıdem, yaş, medeni durum, okulların öğretim şekli, öğrenci sayısı ve okullardaki rehberlik öğretmeni sayısı gibi değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, öğrencilere sunulan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin daha yapılandırılmış bir şekilde ele alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet, Psikososyal destek, Okul psikolojik danışma hizmetleri, Duygusal ve psikolojik iyi oluş.

Evaluation of Students' Emotional and Psychological Well-Being and School Psychological Counseling Services after the Earthquake

Abstract

The aim of this study is to examine the well-being of students who experienced an earthquake, the psychosocial support they need, and the psychosocial support services applied after the earthquake, in line with teachers' opinions. As a data collection tool in the study, the Emotional and Psychological Well-Being Scale for Children was applied to the students, and the "Psychological Counseling Services" sub-dimension of the School Guidance Services Scale was applied to the teachers. The population of the study consists of 4724 fourth grade students studying in public primary schools in Iskenderun district of Hatay province, located in the south of Turkey, and 787 classroom teachers working in these schools. The sample of the research consists of 326 fourth grade students studying in public primary schools in the same district and 148 classroom teachers working in these schools. Convenient sampling method was preferred in sample selection. According to the analysis results, it was determined that the students generally agreed with the scale statements at a moderate level and there was no significant difference according to the gender variable. Similarly, it was determined that teachers' participation levels in the "Psychological Counseling Services" sub-dimension were at a medium level. In addition, teachers'

opinions do not show any significant difference according to variables such as gender, professional seniority, age, marital status, teaching style of schools, number of students and number of guidance counselors in schools. In conclusion, it was concluded that the guidance and psychological counseling services offered to students should be handled in a more structured way.

Keywords: Disaster, Psychosocial support, School psychological counseling services, Emotional and psychological well-being.

Giriş

Afet, doğa olaylarının yol açtığı yıkım olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2024). Afet bir olayın kendisini değil, doğurduğu sonucu niteler (AFAD Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, 2024). 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli meydana gelen 7,7 ve 7,6 büyüklüğündeki depremler Türkiye'yi sarsmış, 11 ilde büyük yıkıma neden olan depremlerde 48 binden fazla kişi hayatını kaybetmiştir (T. C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2024).

Afetlerin ardından psikososyal desteklerin uygulanması, bireylerin psikolojik sağlamlıklarını korumak ve travmatik deneyimlerin olumsuz etkilerini hafifletmek için kritik önem taşımaktadır (Sabuncuoğlu vd., 2003). Psikososyal destek, bireylerin psikososyal iyilik hallerini sürdürmek, olası davranışsal sorunları önlemek ya da ortadan kaldırmak amacıyla sağlanan her türlü içsel ve dışsal yardımları içeren bir etkinlikler bütünü olarak tanımlanır (Kuruluşlar Arası Daimi Komitesi / ISAC, 2007 akt. Alakara Özcan, 2018). Psikososyal destek, bireylerin duygusal ve psikolojik iyi oluş durumunun oluşturulması ve korunmasının yanı sıra, toplum ve aile içinde verimli iletişimin sağlanması ile ilişkilerin sağlıklı bir şekilde kurulup sürdürülmesinde büyük önem taşımaktadır (Aile Bakanlığı, 2018). Psikososyal destek, iyileşme sürecinde bireyleri rahatlatmayı, doğru yönlendirmeyi ve olumsuzluklarla başa çıkma yöntemlerini öğretmeyi hedefleyerek toplumun kendi normal düzenine dönmeye katkı sağlayabilir. Büyük felaketlerin ardından sunulan psikososyal desteklerin, bireylerin psikolojik dayanıklılıklarını sürdürebilmeleri açısından kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yayımlanan 2020 tarihli Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin temel ilkeleri arasında, tüm öğrencileri kapsayacak biçimde gelişimsel ve önleyici bir yaklaşımla öğrencinin bütüncül gelişimini desteklemek yer almaktadır. Bu bağlamda, deprem gibi travmatik olayların ardından öğrencilerin psikososyal destek ihtiyaçlarını karşılamak, okul rehberlik hizmetlerinin öncelikli görevleri arasında yer almalıdır. Akbaba ve Batikan (2017), okul rehberlik servislerinin, öğrencilerin çevreleriyle daha olumlu ilişkiler kurmalarını sağlamak ve kriz dönemlerinde psikolojik destek sunmak amacıyla konferans, panel ve seminer gibi etkinlikler düzenlemesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu bulgular doğrultusunda, deprem sonrası öğrencilerin duygusal ve psikolojik iyilik halinin sağlanması ve sürdürülebilmesi için okul psikolojik danışma hizmetlerinin geliştirilmesi ve ihtiyaçlara uygun müdahalelerin hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır. Afetler, kayıplara yol açar ve

hayatımıza devam etmeyi zorlaştırır. Olumsuzluklarla başa çıkmak ve yeniden hayata tutunmak için desteğe ihtiyaç duyulur. Afet sonrası müdahaleler, psikososyal desteğe odaklanır. Yapılan bu çalışmayla deprem yaşayan öğrencilerin ihtiyaç duydukları psikososyal destek ihtiyaçları ve deprem sonrası uygulanan psikososyal destek hizmetlerinin değerlendirilmesine çalışılmış ve böylece sahada görev yapanların bu konuda farkındalık ve bilgi seviyelerini yükselterek daha etkili çalışmalar gerçekleştirebilmelerine imkân tanımak hedeflenmektedir. Okullardaki rehberlik ve psikolojik danışmanlık servislerinin ilkökul öğrencilerine yönelik hizmetlerini ne düzeyde ve nasıl sağladığını belirlemek, mevcut durumu değerlendirmek ve öğrencilere daha uygun hizmetler sunabilmek açısından önem taşımaktadır. Depremin öğrenciler üzerindeki psikososyal etkilerini inceleyerek, öğrencilerin bu süreçteki psikososyal destek ihtiyaçlarını belirlemek ve okul psikolojik danışma hizmetlerinin bu ihtiyaçlara yönelik yeterliliğini değerlendirmek amacıyla çözümler sunmayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda şu alt sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin duygusal ve psikolojik iyi oluş durumları nedir?
2. Öğretmenlerin rehberlik servisinin çalışmaları hakkındaki görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Öğrencilerin iyi oluş durumlarının ve sınıf öğretmenlerinin okullarındaki rehberlik servislerinin etkililik durumlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama deseni kullanılmıştır. “Sosyal bilimlerde yaygın bir şekilde kullanılan ve geniş gruplar üzerinde çalışma olanağı veren tarama araştırmaları, araştırmacının bağımsız değişken üzerinde manipülasyonunun olmadığı, bir durumun var olduğu şekliyle betimlenmesini amaçlayan araştırmalardır” (Tutar & Erdem, 2022: s.135). Tarama deseninde büyük bir gruba ait karakteristik özellikleri, düşünceleri, tutumları, algıları belirlemek amaçlanır (Hocaoğlu & Baysal, 2019). Bu araştırma, nicel araştırma türlerinden genel tarama modelindedir. Genel tarama modeli, belirli bir örneklemin tutum, görüş veya algılarını sistematik bir şekilde belirlemek amacıyla anket veya ölçek gibi veri toplama araçlarının kullanıldığı yaygın bir yöntemdir. Bu yaklaşım, geniş katılımlı veri toplama süreçleriyle araştırmanın genellenebilirliğini artırmayı hedefler. Tarama araştırmaları, özellikle eğitim alanında, katılımcıların belirli bir konuyla ilgili değerlendirmelerini nesnel ve ölçülebilir verilerle analiz etmek için tercih edilmektedir (McMillan & Schumacher, 2010).

Çalışma Grubu

Araştırmanın hedef evrenini 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Hatay ili İskenderun ilçesi devlet ilkokullarında okuyan 4. sınıf 4724 öğrenci ve görev yapan 787 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Hatay ili İskenderun ilçesindeki ilkokullarında okuyan 4. sınıf 326 öğrenci

ve görev yapan toplam 148 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklem grubunu oluşturan öğretmenlerin, ilçe merkezinde yer alan ve farklı sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine sahip çevrelerden seçilmesine dikkat edilmiştir. Verilerin geçerliliğini sağlamak amacıyla, örnekleme dahil edilen öğretmenlerin en az iki yıldır bulundukları okulda görev yapıyor olmaları ve Hatay depremini bizzat yaşamış olmaları kriter olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında görüşlerine başvuru öğrencilere ve öğretmenlere ait demografik özellikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Çalışma Grubunun Öğrenci ve Öğretmen Cinsiyet Sayıları

Cinsiyet	Öğrenci (N)	Cinsiyet	Öğretmen (N)
Kız	170	Kadın	101
Erkek	156	Erkek	47
Toplam	326	Toplam	148

Tablo 1’de, çalışmaya katılan öğrencilerin ve öğretmenlerin cinsiyet dağılımları yer almaktadır. Verilere göre, toplam 326 öğrencinin 170’i kız, 156’i ise erkektir. Öğretmenler grubunda ise toplam 148 katılımcı bulunmakta olup, bunların 101’i kadın ve 47’si erkektir. Bu dağılım hem öğrenci hem de öğretmen gruplarında kadın katılımcı sayısının erkeklerden daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu durum, ilgili çalışmada cinsiyet bazlı sonuçlar ve yorumlar yapılırken dikkate alınması gereken önemli bir demografik özelliktir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada, öğrenciler için Akın ve arkadaşları (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan ve geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış olan Çocuklar İçin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği kullanılmıştır. Öğretmenler için ise Poyraz (2007) tarafından geliştirilmiş olan Okul Rehberlik Hizmetleri Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmada, çocukların duygusal ve psikolojik iyi oluş düzeylerini belirlemek için Liddle ve Carter (2015) tarafından geliştirilen ve Akın vd. (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan “Stirling Çocuklar İçin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği” kullanılmıştır. Tek alt boyuttan ve toplam 12 maddeden oluşan ölçek, 5’li Likert tipi bir yapıya sahiptir. Maddeler, “Asla (1)” ile “Her Zaman (5)” arasında derecelendirilir. Ölçekten alınan yüksek puan, çocukların iyi oluş düzeylerinin yüksek olduğunu ifade eder. Ölçeğin güvenirlik katsayısı, Liddle ve Carter (2015) tarafından .85, Akın vd. (2016) tarafından ise .90 olarak bulunmuştur. Güvenirlik düzeyinin en az 0.70 olması gerektiği (Büyüköztürk, 2010; Tezbaşaran, 1996) göz önüne alındığında, ölçeğin güvenirlik analizinden elde edilen bulgular, ölçeğin yeterli düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, Stirling Çocuklar İçin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği’nin, çocukların duygusal ve psikolojik iyi oluş düzeylerini belirlemede yeterli geçerlik ve güvenirliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmada, öğretmenlerden veri toplamak için Poyraz (2007) tarafından geliştirilen Okul Rehberlik Hizmetleri Ölçeği kullanılmıştır. 5'li Likert tipi bu ölçek, (1) hiç yeterli değil ile (5) pek çok yeterli arasında puanlanmaktadır. Ölçek, kapsam ve görünüş geçerliği, madde analizi ve güvenirlik çalışmaları sonucunda 63 maddeden oluşmuş ve dokuz alt boyut içermektedir. Bu alt boyutlar arasında "Psikolojik Danışma Hizmetleri (PDH)" de yer almakta olup, bu çalışmada yalnızca bu boyut kullanılmıştır. Ölçeğin genel Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .95, Psikolojik Danışma Hizmetleri alt boyutu için ise .89 olarak bulunmuştur. Çalışmada, bu alt boyutun Cronbach Alpha değeri .847 olarak hesaplanmış ve ölçeğin yüksek güvenirlik düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada toplanan verilerin analizinde SPSS 20.0 istatistik programı kullanılmış, analizler kapsamında aritmetik ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Verilerin analizinde yüzdelik hesaplamalar, tek yönlü ANOVA ve bağımsız gruplar t-testi kullanılmıştır.

Ayrıca, parametrik istatistiki tekniklerin kullanılabilirliği için öncelikle verilerin normal dağılıma uygunluğu test edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde elde edilen bulgular, araştırma soruları doğrultusunda aşağıda sırasıyla sunulmuştur. Bu bağlamda, ilkökul öğrencilerinin duygusal ve psikolojik iyi oluş durumlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2.

Çalışma Grubu Öğrencilerinin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği t-Testi Sonuçları

Ölçek puanları	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Kız	170	3.66	.84	324	1.905	.058
Erkek	156	3.46	.97			

Tablo 2'de, çalışma grubundaki öğrencilerin duygusal ve psikolojik iyi oluş düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır. Kız öğrencilerin ölçek puanlarının ortalaması 3.66 ve standart sapması .84 olarak belirlenirken, erkek öğrencilerin puan ortalaması 3.46 ve standart sapması .97 olarak hesaplanmıştır. Genel olarak tüm öğrenciler için ölçek puan ortalaması 3.56 ve standart sapması 0,91'dir. Yapılan t-testi sonucunda, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamış ($t=1.905$; $p=.058$), bu durum kız ve erkek öğrencilerin duygusal ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin birbirine yakın olduğunu göstermiştir. Ancak, kız öğrencilerin puanlarının erkeklere kıyasla bir miktar daha yüksek olması, kızların bu konuda daha olumlu bir düzeye sahip olabileceğini düşündürmektedir.

"İlkökul öğretmenlerinin okullarında yürütülen rehberlik hizmetlerine cinsiyet değişkeni bağlamında ölçekteki ifadelerle hangi düzeyde katılım göstermektedir?" sorusuna cevap olarak sınıf öğretmenlerinin cinsiyet değişkenleri ile yürütülen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri

ölçeğindeki ifadelerle verdikleri cevap puanları arasında yapılan t-Testi sonuçları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3.

Çalışma Grubu Öğretmenlerin Psikolojik Danışma Hizmetleri (PDH) Alt Boyutunda Cinsiyet Açısından t- Testi Sonuçları

Ölçek puanları	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Kadın	101	3.00	.84	146	-1.512	.905
Erkek	47	3.27	.97			

Tablo 3'te, çalışma grubundaki öğretmenlerin Psikolojik Danışma Hizmetleri (PDH) ölçeğinin alt boyutundaki puanlarının cinsiyet açısından karşılaştırılmasına ilişkin t-testi sonuçları yer almaktadır. Kadın öğretmenlerin ölçek puan ortalaması 3.00 ve standart sapması .84 olarak belirlenirken, erkek öğretmenlerin ölçek puan ortalaması 3.27 ve standart sapması .97 olarak hesaplanmıştır.

Gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını test eden t-testi sonucunda, t değeri -1.512 ve p değeri .905 olarak bulunmuştur. $p < .05$ düzeyine ulaşılmadığı için kadın ve erkek öğretmenlerin PDH alt boyutundaki ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bu sonuç, öğretmenlerin cinsiyetlerinin psikolojik danışma hizmetleri bağlamındaki algı ve tutumlarında belirgin bir farklılık yaratmadığını göstermektedir. Ancak, erkek öğretmenlerin puanlarının kadınlara göre biraz daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

“İlkokul öğretmenlerinin okullarında yürütülen rehberlik hizmetlerine yaş değişkeni bağlamında ölçekteki ifadelerle hangi düzeyde katılım göstermektedir?” sorusuna yönelik betimsel istatistik Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.

Çalışma Grubu Öğretmenlerin Yaşa Göre RPD Hizmetlerine Katılım Düzeyi

Yaş	N	X	S
24-30	32	2.74	1.141
31-40	22	3.14	.946
41 ve üstü	94	3.19	1.002
Toplam	148	3.08	1.035

Tablo 4, çalışma grubu öğretmenlerinin yaşa göre RPD (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık) hizmetlerine katılım düzeyini göstermektedir. Verilere göre, 24-30 yaş aralığındaki öğretmenlerin katılım düzeyi ortalama 2.74 olarak belirlenmiş olup, bu grup, daha yüksek katılım gösteren diğer yaş gruplarına göre daha düşük bir değere sahiptir. 31-40 yaş aralığındaki öğretmenler ise ortalama 3.14 puan ile, RPD hizmetlerine katılım belirtmişlerdir. En yüksek katılım düzeyine ise 41 yaş ve üzerindeki öğretmenler ulaşmış olup, bu grubun ortalaması 3.19 olarak hesaplanmıştır. Genel olarak, öğretmenlerin yaşları arttıkça RPD hizmetlerine katılım düzeylerinde bir artış gözlemlenmektedir. Toplamda ise

öğretmenlerin genel katılım düzeyi ortalama 3.08 olarak kaydedilmiştir, bu da öğretmenlerin büyük bir kısmının RPD hizmetlerine orta düzeyde katılım gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin yaş gruplarına göre PDH hizmetlerine katılım düzeyindeki farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA Testi sonuçları Tablo 5’de yer almaktadır.

Tablo 5.

Çalışma Grubu Öğretmenlerin Psikolojik Danışma Hizmetleri (PDH) Alt Boyutunda Yaş Açısından ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	4.856	2	2.428		
Gruplar İçi	152.671	145	1.053	2.306	.103
Toplam	157.527	147			

Tablo 5’teki verilere göre, "Gruplar Arası" varyansın kaynağı için elde edilen F değeri 2.306 ve p değeri .103’tür. Bu değerler gruplar arasında anlamlı bir farkın bulunmadığını göstermektedir. Yani, öğretmenlerin yaş değişkenine göre PDH hizmetlerine katılım düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Sonuç olarak, yaşa göre PDH hizmetlerine katılım düzeyindeki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

İlkokul öğretmenlerinin okullarında yürütülen rehberlik hizmetlerine kıdem değişkeni bağlamında ölçekteki ifadelere hangi düzeyde katılım göstermektedir? sorusuna yönelik betimsel istatistik Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6.

Çalışma Grubu Öğretmenlerin Kıdeme Göre RPD Hizmetlerine Katılım Düzeyi

Kıdem	N	X	S
1-10 yıl	45	2.84	1.130
11-20 yıl	34	3.25	.969
21 yıl ve üstü	69	3.16	.987
Toplam	148	3.08	1.035

Tablo 6, çalışma grubu öğretmenlerinin kıdeme göre Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (RPD) hizmetlerine katılım düzeylerini sunmaktadır. Verilere göre, 1-10 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin RPD hizmetlerine katılım düzeyi ortalama 2.84 (S=1.130) olarak belirlenmiş olup, bu grup diğer kıdem aralıklarına göre daha düşük bir katılım düzeyi sergilemektedir. 11-20 yıl kıdemi olan öğretmenler ise ortalama 3.25 (S=.969) ile en yüksek katılım düzeyine ulaşmıştır. 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin katılım düzeyi ise ortalama 3.16 (S=.987) olarak ölçülmüştür. Bu sonuçlar, öğretmenlerin kıdemi arttıkça RPD hizmetlerine katılım düzeylerinde bir artış yaşandığını göstermektedir. Ancak, 21 yıl ve üzeri kıdemli öğretmenlerin katılım düzeyinin, 11-20 yıl kıdemli öğretmenlerinkinden daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Genel olarak, öğretmenlerin toplam katılım düzeyi ortalama 3.08 (S=1.035)

olarak bulunmuş ve bu da öğretmenlerin büyük bir kısmının RPD hizmetlerine orta düzeyde katılım gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 7.

Çalışma Grubu Öğretmenlerin Psikolojik Danışma Hizmetleri (PDH) Alt Boyutunda Kıdem Açısından ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	4.048	2	2.024		
Gruplar İçi	153.479	145	1.058	1.912	.151
Toplam	157.527	147			

Tablo 7, çalışma grubu öğretmenlerinin Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri (PDH) alt boyutunda kıdeme göre yapılan ANOVA testi sonuçlarını sunmaktadır. ANOVA testi, öğretmenlerin kıdem gruplarına göre PDH hizmetlerine katılım düzeyindeki farkların anlamlı olup olmadığını değerlendirmek amacıyla uygulanmıştır. Verilere göre, "Gruplar Arası" varyansın kaynağı için hesaplanan F değeri 1.912 ve p değeri .151'dir. Öğretmenlerin kıdemlerine bağlı olarak PDH hizmetlerine katılım düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Sonuç olarak, kıdeme göre PDH hizmetlerine katılım düzeyindeki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı söylenebilir.

“İlkokul öğretmenlerinin okullarında yürütülen rehberlik hizmetlerine medeni durum değişkeni bağlamında ölçekteki ifadelerle hangi düzeyde katılım göstermektedir?” sorusuna yönelik betimsel istatistik Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8.

Çalışma Grubu Öğretmenlerin Psikolojik Danışma Hizmetleri (PDH) Alt Boyutunda Medeni Durum Açısından t- Testi Sonuçları

Ölçek puanları	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Bekar	27	3.22	.99			
Evli	121	3.05	1.04	146	-1.512	.905

Tablo 8, çalışma grubu öğretmenlerinin Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri (PDH) alt boyutunda medeni durum açısından yapılan t-testi sonuçlarını sunmaktadır. T-testi, öğretmenlerin medeni durumlarına göre PDH hizmetlerine katılım düzeyindeki farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla uygulanmıştır. Verilere göre, bekâr öğretmenlerin ortalama PDH hizmetlerine katılım puanı 3.22 (S=.99) olarak belirlenirken, evli öğretmenlerin ortalama katılım puanı 3.05 (S=1.04) olarak hesaplanmıştır. T değeri -1.512 ve p değeri .905'tir. Bekâr ve evli öğretmenler arasında PDH hizmetlerine katılım düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığını ortaya çıkarmıştır. Sonuç olarak, medeni durumun PDH hizmetlerine katılım düzeyine etkisi anlamlı değildir.

“İlkokul öğretmenlerinin okullarında yürütülen rehberlik hizmetlerine öğretim şekli değişkeni bağlamında ölçekteki ifadeler hangi düzeyde katılım göstermektedir?” sorusuna yönelik betimsel istatistik Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9.

Çalışma Grubu Öğretmenlerin Psikolojik Danışma Hizmetleri (PDH) Alt Boyutunda Okullarının Öğretim Şekli Açısından t- Testi Sonuçları

Ölçek puanları	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Sabah-öğle	100	2.98	1.02	146	-1.811	.916
Tam gün	48	3.30	1.03			

Tablo 9, çalışma grubu öğretmenlerinin Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri (PDH) alt boyutunda okullarının öğretim şekli açısından yapılan t-testi sonuçlarını sunmaktadır. T-testi, öğretmenlerin çalıştığı okulların öğretim şekline göre PDH hizmetlerine katılım düzeyindeki farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Verilere göre, sabah-öğle öğretim şekline sahip okullarda çalışan öğretmenlerin ortalama PDH hizmetlerine katılım puanı 2.98 (S=1.02) olarak belirlenmişken, tam gün öğretim şekline sahip okullarda çalışan öğretmenlerin ortalama katılım puanı 3.30 (S=1.03) olarak hesaplanmıştır. T değeri -1.811 ve p değeri 0.916’dır. Sabah-öğle ve tam gün öğretim şekline sahip okullarda çalışan öğretmenler arasında PDH hizmetlerine katılım düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sonuç olarak, okulların öğretim şeklinin PDH hizmetlerine katılım düzeyine etkisi anlamlı değildir.

“İlkokul öğretmenlerinin okullarında yürütülen rehberlik hizmetlerine öğrenci sayısı değişkeni bağlamında ölçekteki ifadeler hangi düzeyde katılım göstermektedir?” sorusuna yönelik yapılan t-testi sonuçları Tablo 10’da sunulmuştur. T-testi, öğretmenlerin çalıştığı okulların öğrenci sayısına göre PDH hizmetlerine katılım düzeyindeki farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla uygulanmıştır. Verilere göre, 500 ve altı öğrenciye sahip okullarda çalışan öğretmenlerin ortalama PDH hizmetlerine katılım puanı 2.93 (SS=1.15) olarak belirlenmişken, 500 ve üstü öğrenciye sahip okullarda çalışan öğretmenlerin ortalama katılım puanı 3.15 (SS=.97) olarak hesaplanmıştır.

Tablo 10.

Çalışma Grubu Öğretmenlerin Psikolojik Danışma Hizmetleri (PDH) Alt Boyutunda Okullarının Öğrenci Sayısı Açısından t- Testi Sonuçları

Ölçek puanları	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
500 ve altı	44	2.93	1.15	146	-1.152	.677
500 ve üstü	104	3.15	.97			

T değeri -1.152 ve p değeri .677 olarak hesaplanmıştır. 500 ve altı ile 500 ve üstü öğrenciye sahip okullarda çalışan öğretmenler arasında PDH hizmetlerine katılım düzeyinde istatistiksel olarak

anlamlı bir fark bulunmadığını ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, okulların öğrenci sayısının PDH hizmetlerine katılım düzeyine etkisi anlamlı değildir.

“İlkokul öğretmenlerinin okullarında yürütülen rehberlik hizmetlerine rehberlik öğretmeni sayısı değişkeni bağlamında ölçekteki ifadelerle hangi düzeyde katılım göstermektedir?” sorusuna yönelik betimsel istatistik Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11.

Çalışma Grubu Öğretmenlerin Rehberlik Öğretmeni Sayısına Göre RPD Hizmetlerine Katılım Düzeyi

Rehber Öğretmen Sayısı	N	X	S
0	43	2.93	1.16
1.2	38	3.13	1.01
3ve üstü	67	3.15	.956
Toplam	148	3.08	1.03

Tablo 11, çalışma grubu öğretmenlerinin rehber öğretmeni sayısına göre Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (RPD) hizmetlerine katılım düzeyini sunmaktadır. Verilere göre, rehber öğretmeni bulunmayan öğretmenlerin RPD hizmetlerine katılım düzeyi ortalama 2.93 (S=1.16) olarak belirlenmişken, bir veya iki rehber öğretmeni bulunan öğretmenlerin katılım düzeyi ortalama 3.13 (S=1.01) olarak hesaplanmıştır. Üç veya daha fazla rehber öğretmeni bulunan okullarda çalışan öğretmenlerin RPD hizmetlerine katılım düzeyi ise ortalama 3.15 (S=.956) olarak bulunmuştur. Genel olarak, öğretmenlerin rehber öğretmeni sayısı arttıkça RPD hizmetlerine katılım düzeyinde bir artış gözlemlenmektedir. Toplamda, öğretmenlerin genel katılım düzeyi ortalama 3.08 (S=1.03) olarak hesaplanmış olup, bu da öğretmenlerin büyük bir kısmının RPD hizmetlerine orta düzeyde katılım gösterdiğini göstermektedir. Rehber öğretmeni sayısının artması, öğretmenlerin RPD hizmetlerine olan katılımını olumlu yönde etkilemektedir.

Tablo 12, çalışma grubu öğretmenlerinin Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri (PDH) alt boyutunda, okullarındaki rehber öğretmen sayısına göre yapılan ANOVA testi sonuçlarını sunmaktadır. ANOVA testi, okullarda bulunan rehber öğretmen sayısına göre PDH hizmetlerine katılım düzeyindeki farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Tablo 12.

Çalışma Grubu Öğretmenlerin Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri (PDH) Alt Boyutunda Okullarındaki Rehber Öğretmen Sayısı Açısından ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	f	P
Gruplar Arası	1.414	2	.707		
Gruplar İçi	156.113	145	1.077	.656	.520
Toplam	157.527	147			

Tablo 12'ye göre, "Gruplar Arası" varyansın kaynağı için hesaplanan F değeri .656 ve p değeri .520'dir. Okullarındaki rehber öğretmen sayısına göre PDH hizmetlerine katılım düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, okullarda rehber öğretmen sayısının PDH hizmetlerine katılım düzeyine etkisinin anlamlı olmadığı söylenebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın amacı, depremi yaşamış ve devlet ilkokullarında okuyan 4. sınıf öğrencilerin ihtiyaç duydukları psikososyal destek ihtiyaçları ve deprem sonrası uygulanan psikososyal destek hizmetlerinin değerlendirilmesine ilişkin, öğretmen görüşlerini belirlemektir. İlkokul kurumlarında yürütülen RPD hizmetlerinin durumunu çeşitli değişkenler açısından öğretmen gözüyle değerlendirmek ve ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin deprem sonrası iyi olma halleri hakkında bilgi edinmek amacı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ilk araştırma sorusuna istinaden öğrencilerin iyi olma hallerine ilişkin elde edilen bulgulara göre kız ve erkek öğrencilerin iyi oluş durumları açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Cinsiyet ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda da kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha iyi olduklarına dair sonuçlar elde edilmiştir (Ersöz, 2001). Bu sonucun yapılan çalışmaların ortaokul ve lise düzeyinde yapılmasından kaynaklı olduğu, bu yaş grubu öğrencilerinin kendini ifade etme becerisinin yüksek olduğu ve rehberlik servisinin amacını bilmelerinden kaynaklandığı için muhtemel olduğu söylenebilir. İlkokul dönemindeki öğrencilerin yaşlarına bağlı olarak yaşadıkları sorunları paylaşma noktasında Rehberlik ve Psikolojik Danışma (RPD) servisinde görevli psikolojik danışmanlarla daha az iletişim kurma eğilimi gösterebilecekleri düşünülebilir. Bu durum, öğrencilerin bu yaş grubundaki gelişimsel özelliklerinden ve sorunları ifade etme ya da dış yardım alma ihtiyaçlarının sınırlı olmasından kaynaklanıyor olabilir. Özçelik ve diğerlerinin (2000) gerçekleştirdiği bir araştırmada, ilköğretim öğrencilerinin RPD hizmetlerinden yararlanma oranı yalnızca %36 olarak tespit edilmiştir. Bu durum, öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine erişiminde önemli bir eksiklik olduğunu işaret etmektedir.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma (RPD) hizmetlerinin değerlendirilmesine yönelik yapılan araştırmalar hem yurtdışında hem de Türkiye'de önemli bir literatür birikimi oluşturmuştur. Yurtdışında bu konuda birçok durum tespiti niteliğindeki çalışma gerçekleştirilmiştir (Aluede & Imonikhe, 2002; Amatea & Clark, 2005; Clark & Amatea, 2004). Benzer şekilde, Türkiye'de de çeşitli dönemlerde bu alanda önemli araştırmalar yapılmıştır (Duman, 1985; Esmer, 1985; Gökem, 1985; Gültekin, 1984; Güvendi, 1980 ve 2000; Hatunoğlu & Hatunoğlu, 2006; Özçelik vd., 2000; Kepçeoğlu, 1978; Kutlu & Güven, 2001; Korkut-Owen & Owen, 2008; Kuzgun, 1981; Kutlu, 2002; Nazlı, 2003; Öztoprak, 1991; Pişkin, 1989; Poyraz, 2007). Türkiye'de RPD hizmetlerinin değerlendirilmesine yönelik yapılan araştırmaların büyük bir kısmı ortaokul ve lise düzeyine odaklanmıştır. Ancak, ilkokul seviyesindeki RPD hizmetlerinin değerlendirilmesi konusunda ciddi bir araştırma eksikliği bulunmaktadır. Bu durum,

küçük yaş grubundaki öğrencilerin ihtiyaçlarının ve RPD hizmetlerinin bu düzeydeki etkinliğinin yeterince ele alınamadığını göstermektedir.

Çalışmanın, öğretmen görüşlerine dayalı olarak ele alınan bulgularına yönelik cinsiyet, yaş, kıdem, okullarda bulunan rehberlik öğretmeni sayısı, okulların öğretim şekilleri değişkenleri açısından anlamlı bir farklılığın çıkmamış olması bu konuda daha derinlemesine çalışmaların yapılmasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Öğretmen görüşlerine dayalı olarak yapılan çalışma güncel durum hakkında bilgi sunmuştur ancak öğrencilerin, velilerin ve okul yöneticilerinin de okul rehberlik servisine yönelik görüşlerinin alınması, yapılacak düzenlemeler konusunda hem uygulayıcılara hem de araştırmacılara daha detaylı katkı sağlayabilecektir.

Nazlı'nın (2003) gerçekleştirdiği araştırmada, öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması için gittikleri ilköğretim okullarındaki RPD uygulamalarını genellikle yetersiz buldukları belirlenmiştir. Bu durumun nedenleri arasında, okullarda görev yapan psikolojik danışman sayısının yetersizliği (Hatunoğlu & Hatunoğlu, 2006; Yüksel-Şahin, 2002), psikolojik danışmanların zamanı etkili kullanamaması (Güven, 2003; Hatunoğlu & Hatunoğlu, 2006; Korkut-Owen & Owen, 2008), yöneticiler ve öğretmenlerden yeterli desteğin alınamaması (Hamamcı vd., 2004; Kepçeoğlu, 1978) ve psikolojik danışmanların yüksek düzeyde iş stresi ve mesleki tükenmişlik yaşaması ile mesleki doyumlarının düşük olması (Aysan & Bozkurt, 2004; Cemaloğlu & Erdemoğlu-Şahin, 2007; Morrisette, 2000) yer almaktadır. Bu bulgular, RPD uygulamalarının iyileştirilmesi için kapsamlı reformlara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Okullardaki RPD birimlerinin daha çok eğitsel destek verdikleri sosyal sorunların çözümüne yardımcı olmadığı çıkarımında bulunabiliriz. Afetlerin ardından öğrencilerin yaşam düzenlerinde önemli değişiklikler meydana gelebilmektedir. Bu değişimler, birçok öğrenci, eğitim hayatını sürdürmekte çeşitli zorluklarla karşılaşabilmektedir. Öğrencilerin temel sosyalleşme ortamı olan okullar, afetler nedeniyle kapanabilir veya online eğitime geçiş yapmak zorunda kalabilir. Cengiz Demir ve Arslan'ın (2019) çalışmalarında öğrencilerin rehberlik hizmetlerinin ihtiyaçlarına uygunluğuna, akademik gelişimlerini desteklemedeki yeterliliğine ve bireysel gelişimlerine katkısına ilişkin kararsız oldukları ifade edilmiştir. Bu durum, özellikle deprem sonrası gibi kriz durumlarında rehberlik hizmetlerinin daha etkin bir şekilde yapılandırılmasına yönelik bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu durumlar dikkate alındığında, çocukları farklı psikososyal alanlarda desteklemek önemlidir. Okullardaki bu desteğin RPD birimleri tarafından verildiğinin öğretmenlerin bu konuda farkındalığının sağlanması önem arz etmektedir.

Çağdaş demokratik eğitim anlayışında, bireyin akademik başarısının yanı sıra sağlıklı bir kişilik geliştirmesi de hedeflenmektedir. Rehberlik hizmetleri, bu doğrultuda bireyin bütünsel gelişimini desteklemeyi amaçlamaktadır. Okullarda RPD hizmetlerinin etkili bir şekilde sunulması, rehberlik servislerine önemli sorumluluklar yüklemektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin rehberlik servisini doğru

tanımları ve bu hizmetlerden ne zaman, nasıl ve neden yararlanacakları konusunda bilgi sahibi olmaları büyük önem taşır. Araştırma sonuçlarının anlamlı bir farklılık çıkmamasının en önemli nedenlerinden biri de sınıf öğretmenlerinin rehber öğretmenlerinin görevini de üstlenip özellikle ilkökul kademesindeki çocukların bu konuda bilinçli olmadıklarını söyleyebiliriz.

Öğrencilerin rehberlik hizmetlerinden ne düzeyde yararlandıklarını, hangi durumlarda bu servise başvurdıklarını, rehberlik servisinden ve rehber öğretmenlerden beklentilerini ve bu hizmetlerin hangi ihtiyaçlarına yanıt verdiğini bilmek; olası yanlış anlaşılmanın önüne geçilmesine, rehberlik hizmetlerinin daha verimli bir şekilde yürütülmesine ve bu alandaki sorunların çözülmesine katkı sağlayacak, aynı zamanda rehberlik servislerinin geliştirilmesine de yardımcı olacaktır.

Bu araştırmanın örneklem grubu, Hatay ilinin yalnızca İskenderun ilçesindeki devlet okullarında öğrenim gören 4. sınıf öğrencileriyle sınırlıdır. Bu nedenle, ülkenin farklı bölgelerindeki ilkokullarda, özellikle deprem yaşamış bölgelerde ve tüm ilkökul kademelerini kapsayacak örneklem gruplarıyla çalışılarak RPD hizmetlerinin niteliği daha kapsamlı biçimde ele alınabilir. Ayrıca, bu çalışma tarama yöntemiyle yürütüldüğü için, gelecekte yapılacak benzer çalışmaların görüşme gibi nitel veri toplama yöntemleriyle desteklenmesi, daha ayrıntılı ve derinlemesine incelemeler yapılmasına katkı sağlayabilir.

Yazar Katkıları: Birinci yazarın katkı oranı %50, ikinci yazarın katkı oranı %50'dir.

Etik Beyanı: Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”nde belirtilen kurallara uyulduğunu ve “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler”e dayalı hiçbir işlem yapmadığımızı beyan ederiz. Aynı zamanda tüm yazarların çalışmaya katkıda bulunduğu, yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını, tüm etik ihlallerde tüm sorumluluğun makale yazarlarına ait olduğunu beyan ederiz.

Etik Kurul İzni: Bu araştırma 03.06.2024 tarihli ve E-38510686-050.04-2400033575 sayılı resmî yazıya istinaden 2024/5 sayılı ve 28.05.2024 tarihli İMÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul kararıyla etik kurul izni almıştır.

Kaynakça

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (t.y.). *AFAD açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü*. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- Akbaba, A. & Batikan, T. (2017). Okul yönetici ve sınıf rehber öğretmenlerinin okullardaki rehberlik servisleri hakkındaki görüşleri: Van örneği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 89-122.
- Akın, A. (2007). Öz güven Ölçeği'nin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 167-176.
- Alakara Özcan, G. (2018). *Afetlerde psikososyal destek hizmetlerinin AFAD'da çalışan sosyal çalışmacılar tarafından değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Aluede, O., & Imonikhe, J. S. (2002). Secondary school student's and teachers' perceptions of the role of the school counselor. *Guidance and Counseling*, 17(2), 46-51.
- Amatea, E., & Clark, M. (2005). Changing schools, changing counselors: A qualitative study of school administrators' conceptions of the school counselor role. *Professional School Counseling*, 9(1), 16-27.
- Aysan, F., & Bozkurt, N., (2004). Okul psikolojik danışmanlarının yaşam doyumu, stresle başa çıkma stratejileri ile olumsuz otomatik düşünceleri: İzmir ili örnekleme (Ed: Hakan Atılğan ve İkrar Çınar). *13. Ulusal Eğitim Bilimi Kurultayı Bildiri Özetleri*. Pegem Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi Yayınları.
- Cemaloğlu, N., & Erdemoğlu-Şahin, D. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 465-484.
- Cengiz Demir, Y., & Arslan, A. (2019). Ortaöğretim öğrencilerinin rehberlik dersi çalışmalarına ilişkin algıları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 152-168.
- Clark, M. A., & Amatea, E. S. (2004). Teacher perceptions and expectations of school counselor contributions: implications for program planning and training. *Professional School Counseling*, 8(2), 132-140.
- Duman, E. (1985). *Lise öğrencilerinin rehberlik uzmanlarından görev beklentileri ve görev beklentilerine etki eden faktörler* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Ersoy, Ş., Nurlu, M., Gökçe, O., & Özmen, B. (2017). 2016 yılında dünyada ve Türkiye'de meydana gelen doğa kaynaklı afet kayıplarının istatistiksel değerlendirmesi. *Mavi Gezegen Dergisi*, 1(22), 13-27.
- Ersöz, H. (2001). *Yatılı ilköğretim bölge okulunda görev yapan öğretmenlerin rehberlik görevlerine ilişkin rol algıları* [Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi].
- Esmer, A. (1985). *Orta dereceli okullarımızda rehberlik programını uygulanmasına ilişkin problemler: Kütahya ilinde bir inceleme* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].
- Görkem, N. (1985). *Öğrencilerin rehberlik uzmanlarından gördükleri hizmetlerle bekledikleri hizmetler arasındaki fark* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].
- Gültekin, İ. (1984). *Orta dereceli okullardaki sınıf öğretmenlerinin görev algıları* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].
- Güvendi, M. (1980). *Rehberlik saatlerinde öğrenci yaşantıları ve beklentilerinin karşılaştırılması* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].
- Güvendi, M. (2000). İlköğretim okulları ikinci kademesinde yürütülmekte olan rehberlik etkinlikleri ve öğrenci beklentilerine ilişkin bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (8).

- Hamamcı, Z., Murat, M., & Çoban, A. (2004). Gaziantep'teki okullarda çalışan psikolojik danışmanların mesleki sorunlarının incelenmesi. *13.Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri Özetleri*, 201.
- Hatunoğlu, A., & Hatunoğlu, Y. (2006). *Okullarda verilen rehberlik hizmetlerinin problem alanları. Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1), 333-338.
- Hocaoğlu, N., & Baysal, E. A. (2019). Bilimsel araştırma yöntemleri. İçinde *Nicel araştırma modelleri-desenleri G. Ocak (Editör) (s. 66-113)*. Pegem Akademi.
- Kepçeoğlu, M. (1978). *Orta dereceli okullarda rehberlik uzmanlarının görevleri: Algılar ve beklentiler* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Kutlu, M., & Güven, M. (2001). Özel ve resmi ilköğretim okulu (II.kademe) öğrencilerinin öğretmenlerinden bekledikleri ve gözledikleri rehberlik davranışları. VI. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*. Ankara, ODTÜ Eğitim Fakültesi.
- Kutu, H., & Sözbilir, M. (2011). Yaşam temelli ARCS öğretim modeliyle 9. sınıf kimya dersi "Hayatımızda Kimya" ünitesinin öğretimi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 29-62.
- Liddle, I., & Carter, G. F. (2015). Emotional and psychological well-being in children: the development and validation of the Stirling Children's Well-being Scale. *Educational Psychology in Practice*, 31(2), 174-185.
- Marsh, H. W., & Hocevar, D. (1988). A new, more powerful approach to multitrait-multimethod analyses: Application of second-order confirmatory factor analysis. *Journal of applied psychology*, 73(1), 107.
- Marsh, H. W., Balla, J. R., & McDonald, R. P. (1988). Goodness-of-fit indexes in confirmatory factor analysis: The effect of sample size. *Psychological bulletin*, 103(3), 391.
- McMillan, J. H., & Schumacher, S. (2010). *Research in education: Evidence-based inquiry*. Pearson.
- Morrisette, P. (2000). School counselor well-being. *Guidance and Counseling*, 16(1), 2-9.
- Özçelik, İ., İskenderun, M., & Palancı, M. (2000). İlköğretim okullarında rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (8).
- Poyraz, C. (2007). *Orta dereceli okullarda yürütülen rehberlik hizmetleri üzerine bir araştırma* [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Sabuncuoğlu, O., Çevikaslan, A., & Berkem, M. (2003). Marmara depreminden etkilenen iki ayrı bölgede ergenlerde depresyon, kaygı ve davranış. *Klinik Psikiyatri*, 6, 189-197.
- T. C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). *Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>
- T.C. Aile Bakanlığı. (2018). *Psikososyal destek nedir?* https://www.aile.gov.tr/Raporlar/ATHGM/Psikosoyal_Destek_%20Nedir.pdf
- Tezbaşaran, A. (1996). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Klavuzu*. Psikologlar Derneği Yayınları.
- Tutar, H., & Erdem, A. T. (2022). *Örnekleriyle bilimsel araştırma yöntemleri ve SPSS uygulamaları*. Seçkin Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (t.y.). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr>